

ZVON pasa Deo drugi

PRIPOVEST IZ MALAŠKE KNJIGE PALIH

STIVEN
ERIKSON

Preveli
Jelena Katić Živanović i Ivan Jovanović

■ Laguna ■

Naslov originala

Steven Erikson

TOLL THE HOUNDS

A Tale of the Malazan Book of the Fallen

Copyright © Steven Erikson 2008

First published as TOLL THE HOUNDS in 2008 by
Bantam Press an imprint of Transworld Publishers.
Transworld Publishers is part of the Penguin Random
House group of companies.

Steven Erikson has asserted his right under the Copyright,
Designs and Patents Act 1988 to be identified as the
author of this work.

Translation copyright © 2024 za srpsko izdanje, LAGUNA

Cover Artwork © by Steve Stone represented by Artist
Partners Limited
Mape: Neel Grover

*Ovaj roman je posvećen sećanju na mog oca
R. S. Lundina (1931–2007).
Nedostaješ nam.*

Sadržaj

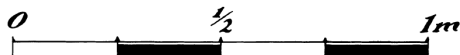
Mape.	ix
Treća knjiga: Umreti u sadašnjosti	1
Četvrta knjiga: Zvon Pasa	313
<i>Izjave zahvalnosti</i>	605
<i>O autoru.</i>	607

Mape

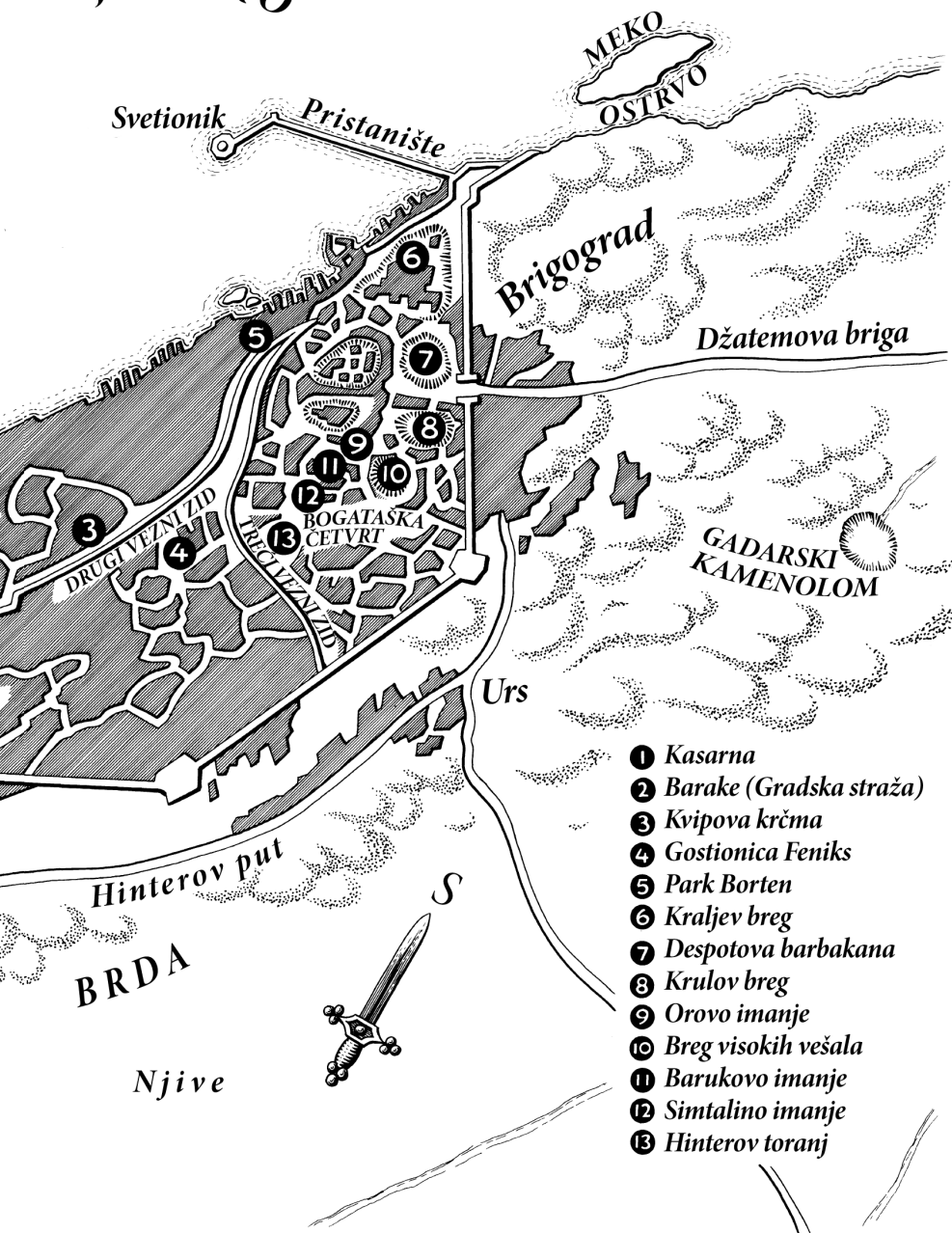
Darudžistan

RAZMERA

JEZERO

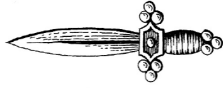

- ① Kasarna
- ② Barake (Gradska straža)
- ③ Kvipova krčma
- ④ Gostionica Feniks
- ⑤ Park Borten
- ⑥ Kraljev breg
- ⑦ Despotova barbakana
- ⑧ Krulov breg
- ⑨ Orovo imanje
- ⑩ Breg visokih vešala
- ⑪ Barukovo imanje
- ⑫ Simtalino imanje
- ⑬ Hinterov toranj

CRNI KORAL i OKOLINA

S

ŠUMA

PADINE JARKA

Velika lumka

Logor hodčasnička

Hodčasnička staza

Humke

Drum

Spoljni zid

Ortaloov usok

Luka

Kraljevska šuma

Nova palata

Stara palata

CRNI
KORAL

K O R A L N I Z A L I V

Treća knjiga

Umreti u sadašnjosti

Ostavi ga za neki drugi dan
Pusti sad to, sačuvaj za kasnije
Kad razmišljanje najzad svoju
Beskorisnu njušku pokaže,
Kad bude prekasno, a briga
Protraćena u žurbi ka skrovištu.

Gurni ga duboko u zadžepak
Da mu popusti zvocavo prisustvo,
Pa ništa ne vredi činiti
U milosti zaludnoj,
Kad sve slutnje valjane
Krike ti uguše.

Gurni ga u rupu duboku,
Ne želiš da znaš,
Da se ne slomi i ne oslobodi
Okrutna podsećanja,
Kad je prošlo sve što se učiniti moglo,
Ne, ne trudi se.

Gurni ga negde u mračni čošak,
Nema svrhe, poštedi me jada
Cena ti je bila previsoka, neprihvatljiva
Najkrvaviji rez
Kad ti slatki užitak beše jedina želja
Do kraja tvojih dana.

Guraj ga dok ne uzvрати
Viči, objavi svoju preneraženost
Ni nakraj ti pameti nije bilo
Šta bi okretanje leđa značilo,
Kukaj sada, objavi svoju stravu u talasima neverice
Gotovo je, mrtvo je.

Guraj se napred, u prve redove
Kopajući usput oči rodu uplakanom
Nikakvo zaveštanje ne čeka tvoju sjajnu decu
Ubijeno je, ubijeno
I sutra nam ode da nahrani neku svetu slavu.
Sveta više nema. Nema.

Sibanovo samrtničko priznanje
Siban Arenski

Trinaesto poglavlje

Gledasmo ga kako se izdaleka primiče
Dok posrće pod bremenom svega što nosi
U naručju
Pomišljasma da na čelu krunu ima al' izbliza
Otkri nam se da košuljica to je zmije
Što rep svoj grize
Smejasmo se i iz vrča potegosmo kad je pao
Klicasmo kad ponovo se na noge osovio
Razgaljeni
Utihnusmo polako tek kad je stigao
Kad sami videsmo breme što je nosio
Štiteći ga
Tvrdochorni pred njegovim osmehom olakšanja
Kad nam reče da svet taj mladi što ga je našao
Nama sada pripada
Gledasmo ga kao da smo veliki bogovi
Dumajući o hrpi poklona nezaslužjenih
Potežući noževe
Ponosom okuraženi komade odsekosmo krvave
Među sobom podelismo taj plen sjajan sočan
Zasitismo se
Videsmo kako rida kad ništa nije ostalo
Kako uzmiče s bolom i očajem u pogledu
Klonulih ruku
Ali vukovi će svaki svet pretvoriti u strvinu
Prosto smo odgovorili ogoljenom prirodom
U svoj svojoj nedužnosti
Gorljivo objavismo našu skromnu čistotu
Iako nam je već leđa okrenuo i nije nas čuo
A nama je preselo
I otrov izdaje polako nam je udove natopio
Gledasmo odlazak njegov, ligu za ligom

Samotan hod
 Žalobni uzmak od naše dobrote
 Srećno uništenje našeg bezumnog sopstva
 Gujin ugriz do smrti.

Poslednji dani naše baštine
 Alas Kel Tat

Široke opruge kočije slegle su se da prime gromoviti udar; i tada, kad je ogromno vozilo ponovo suknulo uvis, Mrđa je na tren ugledao kako se jedan od braće Stablina kome se stisak olabavio premeće kroz zrnast vazduh, rukama zamahujući kao kosom, mlatarajući nogama, očiju razrogačenih od iznenađenja i zbunjenosti.

Konopac mu se zategao i Mrđa vide da ga je maloumnik privezao za gležanj. Čovek je pao i nestao iz vidokruga.

Konji su njištali, besomučno šibali grivama grabeći preko kamenitog, izlomljenog zemljišta. Odjekivali su prigušeni krici senovitih prilika dok su ih životinje gazile kopitima, a kočija se mučno ljuljala preko njihovih tela.

Neko mu je vrištao na uvo i Mrđa, nadžedžen na vrhu kočije, okrenu se i vide kako drugi brat Stablina – Džula – povlači konopac. Prvo se pojavilo stopalo – bez mokasine, dugih kvrgavih prstiju raširenih kao da traže granu – a zatim cevanica i čvornovato koleno. U sledećem trenutku Embi pruži ruku, pronade oslonac i podiže se nazad na krov. Na licu mu je bio najčudniji kez koji je Mrđa u životu video.

Trigalska kočija je jurila dalje kroz polutamu, zarivajući se u uskomešanu gomilu sveta. Čak i dok se probijala tako, kao kad brod seče uzburkano more, istrulele ruke u pohabanim rukavima pružale su se ka njenim bokovima. Poneka prilika bi uspela da se uhvati tek toliko da joj ruka bude iščupana iz ramena. Kočija bi neke povukla i podigla s tla, a one bi počele da se pentraju, tražeći bolje uporište.

I upravo bi tada postajala očigledna osnovna uloga deoničara. Najslađa Strpljivost, niska punačka žena vedrog osmeha, sada je

režala i uz poklič zarivala sekiru u pruženu ruku. Kosti su pucale kao grančice, a Strpljivost povika i šutnu jedno zlobno, nacereno, isušeno lice, dovoljno snažno da mu otkine glavu s ramena.

Prokleti leševi – vozili su se morem oživljenih leševa, i činilo se da bukvalno svaki od njih, do poslednjeg, želi da se ukrca.

Pored Mrđe se prope nekakav velik, grub obris. Bargast, rutav kao gorila, čije je oduševljeno cerenje otkrivalo naoštrene pocrnele zube.

Sklonivši jednu ruku s mesingane prečke, Mrđa je uz trzaj isukao jednu od svoje dve kratke sablje i zario teško sečivo u lice leša. Okrenulo se, i donja polovina keza mu naglo nestade. Mrđa još više zavrte sečivo, pa šutnu Bargasta u grudi. Prikaza se otkaći i pade. Već u sledećem trenutku pojavi se neko nov, uskih ramena, izduženog temena s gužvom sivkaste kose navrh vrška glave i usukanim licem ispod.

Mrđa ponovo šutnu.

Kočija se opasno iskrenula kad su njeni ogromni točkovi prešli preko nečega velikog. Mrđa oseti kako se naginje s ruba krova, pa kriknu od bola kad mu se šaka kojom je stezao prečku iskrivila. Kandžasti prsti grebali su mu butine i on ih je šutirao u sve većoj panici. Petom je pogodio nešto što nije htelo da popusti, i iskorištio taj oslonac da se baci nazad na krov.

Tri mrtvaca preko puta sada su mrcvarila Najslađu Strpljivost, i izgledalo je kao da se svaki od njih nameračio na nekakvo silovanje. Otimala se i uvijala pod njima, komadala ih sekirama, grizla im usahle ruke i čelom udarala one koji su se naginjali da je poljube. Tada se gužvi pridruži Rekanto Soj i neobično nazubljenim nožem napade razne zglobove – ramena, kolena, laktove – usput bacajući u stranu odsečene udove.

Mrđa se podiže na kolena i mrko zagleda naokolo. Gomile mrtvih, shvatio je, listom su se kretale u istom pravcu, dok im je kočija ukoso sekla put – i dok se otpor pred njima gomilao i prilike navirale poput krvi iz rane, kretanje napred počelo je neobjašnjivo da usporava i konji su visoko dizali noge dok su se verali preko sve više neupokojenih.

Neko povika sa zadnjeg dela kočije i Mrđa se okrenu i ugleda ženu po imenu Blaga kako se naginge niz bok i dere se kroz zamandaljen prozor.

Nov težak udarac pogodi kočiju, a nešto demonsko zaurla. Kandže su otkidale komade drveta.

„Izbavljaj nas odavde!“

Mrđa se svojski slagao s njom, pošto se demon najednom pojavio na vidiku, pružajući ruke gmizavca ka njemu.

Uz rezanje je skočio na noge, sada držeći oružje u obe ruke.

Izduženo lice sa očnjacima zasikta nasrnuvši na njega.

Mrđa zaurla u odgovor – zaglušujuće glasno – i zaseče sablja-ma. Oštrice tresnuše o debelu kožu, duboko zasekoše beživotno tkivo, sve do kostiju demonove duge šije.

Ugledao je nešto nalik treptaju iznenađenja u bušljikavim očima, pre nego što su stvorenju otpali glava i pola vrata.

Još dva divljačna udarca i odleteše mu i podlaktice.

Telo se svalilo unazad, a manji leševi su se uspinjali uz njega čak i dok je padalo, kao da grabe uz merdevine.

Tada se negde pred njima začuo čudan ritmičan zvuk, nalik na treskanje oružja o ivicu štita. Ali zvuk je bio previše glasan za tako nešto, previše sveprožimajući, osim ako... Mrđa se uspravi i pogleda napred.

Zaista vojska. Mrtvi vojnici, stupaju u formaciji, u kvadrati-ma i klinovima, marširaju sa svima ostalima – i to nezamislivo brojni. Netremice ih je gledao, mučeći se da pojmi ogromnost te sile. Dokle god mu pogled seže... *Nižnjih mu bogova, svi mrtvaci, marširaju – ali kuda? U koji rat?*

Prizor se najednom zamutio, rasuo u deliće. Kočija kao da propade pod njim. Tama nagru sa svih strana, miris mora, zapljuskivanje talasa, točkovi proklizaše po pesku. Bok kočije bliži njemu zakuca se u deblo palme, izazvavši kišu oraha veličine opajdara koji su zatukli po krovu kočije pre nego što su odskočili. Konji su posrtali, usporivši strmoglavu trku, i već u sledećem trenutku sve se naglo umirilo.

Mrđa je podigao pogled i ugledao blago noćno nebo.

Iza njega se vrata kočije škripavo otvoriše i neko izađe da se isповраća po pesku, uz kašalj, pljuvanje i psovanje.

Gazda Namir.

Mrđa se spusti niz paoke najbližeg točka, pa se, nogu drhtavih kao pihtije, uputi ka čarobnjaku.

On je i dalje bio na sve četiri, iskašljavajući poslednje ostatke onoga što je imao u stomaku, šta god to bilo. „Oh“, prodahtao je. „Kako me boli glava.“

Blaga je prišla Mrđi. Ranije je nosila gvozdeni šlem, ali ga je izgubila, i sad joj se kosa padala u ućebanim pramenovima, uokvirujući joj okruglo lice. „Mislila sam da se prokleti tigar spustio na nas“, reče, „ali to si bio ti, ulivao si strah u kosti demonu. Istina je, znači, te tetovaže uopšte nisu tetovaže.“

Glano Cerada skoči s kočije, pa se sagnu da izbegne škljocave zube najbližih konja. „Videste li kako je Embi Stablina poleteo? Svih mu bogova, to je bio pravi gluptak.“

Mrđa se namršti. „Glu... šta?“

„Glupi spektakl“, objasnila je Blaga. „Ili nešto spektakularno glupo. Jesi li ti samuzet?“

Samo ju je pogledao, pa otišao da istražuje.

Što je bio zadatak koji se brzo završio. Nalazili su se na ostrvu. Veoma malom ostrvu, svega pedesetak koraka u prečniku. Pesak je bio smrvljeni koral. Srebrnasto se presijavao na mesečini. U središtu su se dizale dve palme. U okolnim plićacima, širokim hiljadu koraka, svuda ukруг oko atola protezale su se trake grebena, izbijajući na površinu poput kičme morske zmiје. Videlo se još ostrva, samo nekoliko većih od onog na kojem su stajali, što su se pružala u daljinu kao prosute perle pokidane ogrlice, a najbliže je bilo udaljeno možda tri hiljade koraka.

Kad se vratio, ugleda kako se s krova kočije strovaljuje leš i s tupim udarom pada na pesak. U sledećem trenutku je seo. „Uf“, reče.

Iz kočije je izašao Trel, praćen Dragocenom Prsticom, močvarnom vešticom koja je izgledala jezivo bleđo dok je prvo posrtala nekoliko koraka, a zatim naglo sela na pesak. Ugledavši Mrđu, Mapo mu priđe.

„Čini mi se“, reče, „da smo se susreli s nečim neočekivanim u Kukuljinom carstvu.“

„Ne bih znao“, odgovori Mrđa. „Ovo mi je bila prva poseta.“

„Neočekivano?“, frknu Blaga. „To je bilo suludo – svi mrtvi sveta, marširaju.“

„Kuda?“, upita Mrđa.

„Možda ne idu nekud, možda *odlaze* odnekud.“

Odlaze? Povlače se? E to je bila uznemirujuća pomisao. *Ako mrtvi beže...*

„Nekad je“, naglas je razmišljala Blaga, „prolazak kroz carstvo mrtvih bio prost kô pasulj. Mirna vožnja. Ali poslednjih nekoliko godina... nešto se dešava.“ Prišla je gazdi Namiru. „Dakle, Namire, ako to nije pomoglo, šta sada?“

Namir, i dalje na sve četiri, podiže pogled. „Prosto ne shvataš, zar ne?“

„Šta to?“

„Nismo čak ni stigli do proklete *kapije*.“

„Ali šta je onda...“

„*Nije ni bilo kapije!*“, kriknuo je mag.

Zavladao je muk.

Nešto dalje, neupokojeni je skupljao školjke.

Pogled vodnjikavih očiju Džule Stabline, sanjiv od obožavanja, bio je prikovan na Dragocenoj Prstici. Ugledavši ga, Embi Stablina se poveo za njegovim primerom, trudeći se da njegov izraz lica bude još više ispunjen žudnjom, tako da, kad se najzad bude osvrnula ka njima, shvati da je baš onaj pravi za nju, jedini za nju. Kako su se trenuci nizali, nadmetanje je bivalo sve žešće.

Leva noga ga je i dalje bolela, od kuka sve do prstiju, a imao je samo jednu mokasinu, ali pesak je bio topao, tako da to nije bilo strašno.

Dragocena Prstica je pričala s gazda Namirom, onim strašnim išaranim čovekom i džinovskim ogrom po imenu Mapo. Bitni su to ljudi, zaključio je, i ako ne računa Dragocenu Prsticu, ne želi

ništa da ima s njima. Nije zdravo biti ni u blizini takvog sveta. Glave eksplodiraju, srca prskaju – rođenim očima je to video, još onomad kad je bio balavac (ali ni izbliza toliki balavac kao Džula) i njegova porodica konačno rešila da se usprotivi Malažanima što su kao otrovne pečurke počeli da niču u njihovoj močvari. U to vreme je uzde držao Buna Stablina, pre nego što ga je izela žaba krastača, ali ne može se poreći da su sva Bunina skoro pa najbliža braća – ona koja su htela da budu još bliža – otišla i nastradala. Glave su praskale. Jetre ključale. Vladao je zakon izbegavanja, naravno. Maršali i njihovi zamenici bili su pametni, a pametan znači brz, pa kad su poletele strele iz lukova i samostrela, i rasuli se talasi magije, oni su im se, eto, sklonili s puta. Svi ostali oko njih, oni što su se upinjali da budu pametni ali to nisu bili, pa su samim tim bili sporiji, eto, oni se nisu dovoljno brzo sklanjali.

Džula najzad uzdahnu, priznavši poraz, pa pogleda ka Embiju. „Prosto ne verujem da sam te spasô.“

„Ni ja. Ja tebe ne bih.“

„Zato i ne veru'em da jesam. Al' sada je ona videla kol'ko sam hrabar, kol'ko sam velikodušan i nesebičan. Videla je da sam ja bolji zato što zna da ti to ne bi uradio.“

„Možda i bih, Džula, i možda ona to zna. Uostalom, jedan od onih što gadno bazde pokušavô je da otvori vrata, i uspeo bi da nije bilo mene – i to je ono što je stvarno videla.“

„Nisi ti namerno njega ogulio s kočije.“

„Otkud znaš?“

„Zato što si licem naleteo na njega, Embi.“

Embi ponovo pipnu nos i lecnu se, a onda se podrugnu. „Videla je šta je videla, a ono što je videla nisi bio *ti*.“

„Videla je kako moje šake posežu ka tebi i povlače te nazad. To je videla.“

„Nije. Znam sigurno, jer sam ih pokrio svojom, ovaj, svojom košuljom.“

„Lažeš.“

„*Ti* lažeš.“

„Ne, ti lažeš.“

„Ti!“

„Pričaj šta 'oćeš, Embi, šta god 'oćeš. Ja sam te spasô.“

„Izuo si mi mokasinu, 'oćeš reći.“

„To je bilo slučajno.“

„A jelda? Pa gde je onda?“

„Pala je negde sa strane.“

„Ne, nije. Proverio sam ti torbu, Džula. Uopšte nisi pokušavô da me spaseš, samo da mi ukradeš mokasinu zato što ti je to omiljena mokasina. Vrni mi je.“

„Protivzakonito je gledati u tuđe torbe.“

„Zakon močvare. Liči li ti ovo na močvaru?“

„Nema to veze. Prekršio si zakon. Bilo kako bilo, to što si našô, to je moja rezervna mokasina.“

„Tvoja jedna rezervna mokasina?“

„Tako je.“

„Pa zašto je onda bila puna mojih ljubavnih poruka?“

„Kakvih ljubavnih poruka?“

„Onih što ih ona i ja razmenjujemo. Onih koje sam sakrio u svojoj mokasini. Tih poruka, Džula.“

„Ono što je sada najočiglednije zapravo je to kol'ko puta si prekršio zakon. Zato što si svoje ljubavne poruke – koje pišeš sâm sebi – sakrio u moju rezervnu mokasinu!“

„Nije da si ikad pogledô.“

„Ali možda bih, da sam znao.“

„Ali nisi, zar ne? Uostalom, nemaš rezervnu mokasinu zato što sam je ja ukrô.“

„I zato sam je ja onda ukrô od tebe!“

„Ne možeš da ponovo ukradeš nešto za šta nisi ni znao da ti je ukradeno. To je obična krađa. A krađa je protiv zakona.“

„Zakona močvare.“

„Torba ti je močvara.“

„Ha-ha-ha-ha-ha...“

I Embi se isceri na sopstvenu šalu, pa se i sam grohotom nasmeja. „Ha-ha-ha-ha-ha...“

* * *

Blaga je izvadila čep, otpila, pa pružila mešinu Najsladoj Strpljivosti. „Slušaj te maloumnike“, rekla je.

„Ne želim“, odgovori Najslada Strpljivost. A onda se stresla. „Prvi put se to desilo, znaš, da tako pokušaju da mi se uvuku u pantalone.“

„Prokleti su rigor mortisom, možda.“

Frknula je. „Šališ se? Šta god da su dole imali nije bilo pravo, možda neki štapići vezani za nešto.“ Otpila je još vina, pa uzdahnula i osvrnula se. „Lepo.“

„Naš maleni delić raja.“

„Makar možemo da gledamo izlazak sunca. To će biti lepo.“ Nakratko je začutila, pa nastavila. „Kad se Rekanto pojavio, mislila sam da mi pomaže. Ali sad mislim da je samo iskoristio priliku da i sâm dobro opipa.“

„Iznenadena si, Najslada? On je muško.“

„Muško s gadnim očima.“

„Gadne oči i gadni prsti.“

„Možda ću morati da ga ubijem.“

„Ček malo“, reče Blaga, ponovo preuzevši mešinu. „Jeste te spasao, odsecajući sve te ruke i šake...“

„Uklanjavao je konkurenciju.“

„Branio je tvoju čast, Najslada.“

„Ako ti tako kažeš.“

Blaga ponovo nabi čep. „Bogovi nižnji, Najslada, šta misliš, na šta smo to tamo naleteli?“

Najslada Strpljivost napući pune usne i obori kapke dugih trepavica. „Kad sam bila dete u Jednookom Mačoru, odveli su me na Svitanje muva – znaš, oni obredi Kukuljinog hrama, kad se sveštenici namažu medom...“

„Na nekim mestima“, prekide je Blaga, „mažu se krvlju.“

„Čula sam za to. U Jednookom Mačoru koriste med, tako da se muve zalepe. I muve i ose, zapravo. U svakom slučaju, bila sam sa svojim dedom, nekada vojnikom Povratnika...“

„Bogovi, mnogo je vremena proteklo otkako sam poslednji put čula da se pominju!“ Blaga se zagleda u Najslađu Strpljivost. „Istina je? Deda ti je bio s Povratnicima?“

„Tako je oduvek pričao. Kad sam bila veoma mala, verovala sam mu sve što kaže, do poslednje reči. A sada kad sam odrasla, ponovo mu verujem. Stvari u njegovoj kući, izrezbarene kamene ploče, slomljene maske po zidovima... da, Blaga, verujem da jeste bio s njima.“

„Zapovedao mu je Seguleh...“

„Odmetnuti Seguleh, da. Bilo kako bilo, upravo me je deda poveo da gledam kako hram zaštitnika njegove stare čete i svi njegovi sveštenici i sveštenice obavljaju taj svoj obred s muvama.“

„Čekaj. Trebalo bi da su svi Povratnici nestali – uzeo ih je Kukulja lično, da mu služe u svetu mrtvih. Pa šta će onda tvoj deda u Jednookom Mačoru, što je živeo tamo?“

„Izgubio je ruku kojom vitla mačem u bici. Mislili su da je mrtav, a kad ga je neko napokon pronašao, bilo je prekasno za bilo kakvo ozbiljno lečenje, pa su mu spalili patrljak i poslali ga u penziju. A sada, hoćeš li me pustiti da ispričam svoju priču ili ne?“

„Da, u redu. Izvini.“

„Kazao je da su sveštenici sve pogrešno shvatili, to s medom. Muve i ose nisu toliko bitne u ceremoniji. Ne, radilo se o krvi – medu, ali on simbolizuje krv. Povratnici – koji su maltene bili Kukuljini lični sveštenici-ratnici, barem u smrtnom svetu – pa, oni su bili flagelanti. Krv na koži, život koji curi da bi umro na koži – to je bila bitna pojedinost. Upravo zato Kukulja mrtve vojnice ceni više od svih nebrojenih mrtvih koji se proteturaju kroz njegove dveri. Trgovci krvi, vojska koja će se boriti na skrivenoj ravni po imenu Poslednji prkos.“ Zastade, pa oliza usne. „Eto, o tome se radi u Svitanju muva. Poslednja bitka, okupljeni mrtvi, na skrivenoj ravni po imenu Poslednji prkos.“

„Dakle“, reče Blaga, naježivši se od priče Najslađe Strpljivosti, „možda je zato Kukulja uzeo Povratnike sebi. Zato što se sprema bitka.“

„Daj mi još malo toga“, reče Najslađa Strpljivost, posegnuvši ka mešini s vinom.

Glano Cerada munu laktom Rekanta Soja. „El ih vidiš? O nama pričaju. Pa, uglavnom o meni. Desiće se, Soju, pre ili kasnije, ima da se desi.“

Rekanto Soj zaškilji na njega. „Šta, zaklaće te na spavanju?“

„Ne budi malouman. Jedna od njih će me pitati da budem zauvek njen.“

„A *onda* će te zaklati na spavanju. A onda svi lepo možemo da razdelimo tvoj deo.“

„Misliš da nisam vidô kako si izvačario Najslađu?“

„Kako si mogao? Ti si vozio!“

„Ne postoji ništa što ja ne vidim, Soju. Zbog toga i jesam tako bogovski vozač.“

„Bogami, ima za šta da se uhvati.“

„Pazi malo šta radiš s mojom budućom zauvek ženom.“

„Može se desiti da Blaga završi s tobom, što znači da s Najslađom mogu da radim šta god hoću.“

Glano Cerada glasno podrignu. „Valjalo bi da spremimo nešto za jelo. Doručak, tako da kad one tamo završe s torokanjem budemo spremni da krenemo.“

„Kud god da idemo.“

„Kud god se ne računa. Nikad nije, niti će.“

Rekanto Soj se isceri. „Jasno. Nije odredište ono što je bitno...“

A zajedno dodadoše: „Već putovanje!“

I Blaga i Najslađa Strpljivost ih namrgođeno pogledaše. „Ne opet!“, doviknu Blaga. „Samo prestanite, vas dvojica! Prestanite ili ću vas zaklati na spavanju!“

Rekanto Soj laktom munu Glana Ceradu.

Mapo čučnu, klateći se na petama svojih širokih stopala, čekajući da gazda Namir završi mrmljanje bajalice protiv bola. Saosećao

je, jer je bilo očito da čarobnjak pati; lice mu je bilo bledo i upalo, čelo orošeno znojem, ruke su mu se tresle.

Bilo je teško prihvatiti pomisao da bi iko izabrao takav zanat, s obzirom na užasnu cenu koja se uz njega plaća. Da li je novac vredan toga? Nije mogao da shvati takav način razmišljanja.

Šta je imalo odistinsku vrednost na ovom svetu? Na bilo kom svetu? Prijateljstvo, darovi ljubavi i saosećanja. Čast koju neko ukazuje životu druge osobe. Ništa od toga ne može se kupiti novcem. Njemu se to činilo kao jednostavna istina. A ipak, znao je da njena sušta banalnost predstavlja gorivo za zajedljivi cinizam i izrugivanje. Sve dok tako nešto opstaje, sve dok cena njihovog gubitka ne postane lična, nekakvim užasavajućim, razornim nastupanjem u nečijem životu. Jedino se u tom trenutku temeljne krajnosti prezir spira sa istine, i ostavlja je голу i neporecivu.

Sve istine koje su bitne zapravo su banalne.

A eto ovde još jedne istine. Platilo je za ovo putovanje. Njegov novac je kupio bol ovog čoveka. Razmena nije bila uravnotežena, i zato je Mapo tugovao zbog gazda Namira, i nije hteo da se skriva pred sopstvenom krivicom. Čast je, na kraju krajeva, značila spremnost, volju da se odmeri i premeri, da se prosudi pravična ravnoteža, bez prsta koji će pritiskati tas.

I tako su svi ovde plaćali ne bi li služili Mapovoj potrebi, ovom putovanju kroz bogaze. Još jedno breme koje mora da prihvatiti. Ako može.

Strašni ratnik koji je sedeo pored njega promeškolji se i reče: „Mislim da sada shvatam zašto Trigali gube toliko deoničara, gazda Namire. Bezdana mu, mora biti da postoje bogazi kojima se putuje u miru?“

Gazda Namir protrlja lice. „Svetovi se odupiru, Mrđo. Mi smo poput kapljice vode u vreloom ulju. Sve što mogu da uradim jeste da... sprečim da se odbijemo. Čarobnjaci mogu da se uguraju u izabran bogaz – nije to lako, uglavnom se radi o igri suptilnog ubeđivanja. Ili umerenog nametanja volje. Ne želiš da probiješ rupu iz jednog sveta u drugi, pošto je sva verovatnoća da će ti to izmaći iz ruku. Moglo bi da u trenu proždere čarobnjaka.“ Pogleda

ih zakrvavljenim očima. „Ne možemo tako to da radimo.“ Slabašno mahnu ka kočiji iza njih. „Dolazimo poput uvrede. Mi *jesmo* uvreda. Probijamo se kao usijan vrh koplja, divlje jurimo našim putem, a ja se moram postarati da sve što za sobom ostavljamo bude... ovaj... kauterizovano. Sprženo i zapečaćeno. Ako u tome omanem, navala moći izbija iza nas, a to je talas na kojem nijedan smrtnik ne može da se vozi predugo.“

Dragocena Prstica progovori Mapu iza leđa. „Onda mora biti da si vrhovni mag, skroz-naskroz.“

Gazda Namir klimnu na njenu opasku. „Priznajem, počinje da me muči ovaj način putovanja. Mislim da ostavljamo ožiljke po čitavom prokletom univerzumu. Činimo da postojanje... krvari. Oh, tek pokoja kap tu i tamo, među svim ostalim damarima bola koje stvarnost možda oseća. Bilo kako bilo, eto zašto nema mirnog puta, Mrđo. Žitelji svakog sveta imaju potrebu da nas unište.“

„Kazao si da nismo ni stigli do Kukuljinih dveri“, reče tetovirani čovek posle kraće stanke. „A ipak...“

„Jašta.“ Namir pljunu na tlo. „Mrtvi više ne spavaju. Kakva prokleta zbrka.“

„Pronađi nam najbližu zemlju u našem svetu“, reče Mapo. „Odatle ću dalje peške. Pronaći ću svoj put...“

„Pridržavamo se ugovora, Trele. Isporučićemo te tamo gde želiš da odeš...“

„Ne po ceni toga da ti i tvoji saputnici možda poginete – to ne mogu da prihvatim, gazda Namire.“

„Ne vršimo povraćaj novca.“

„Nisam ga ni tražio.“

Gazda Namir se osovi na drhtave noge. „Videćemo nakon sledećeg dela našeg puta. Zasad, vreme je za doručak. Nema ničega goreg nego pokušavati da rigaš kad u stomaku nemaš ništa što bi izrigao.“

Mrđa je takođe ispravi. „Izabrao si novu stazu?“

Namiru se iskrivi lice. „Osvrni se oko sebe, Mrđo. Izabrana je za nas.“

Mapo ustade i ostade uz Mrđu, dok je Namir odlazio do svojih ljudi koji su se okupili oko mangala što su ga izvukli iz utrobe kočije. Trel zaškilji ka skromnom potezu zemljišta. „Na šta je mislio?“ upita.

Mrđa slegnu ramenima. Kad se osmehnuo Mapu, očnjaci su mu blesnuli. „Ako već moram da nagađam, Trele, rekao bih da idemo na plivanje.“

A Dragocena Prstica se nasmeja kroz nos. „Melov svet. A vas dvojica ste mislili da je Kukulja gadan.“

Kad je imala četiri godine, Dragocena Prstica je dobila cevčicu za disanje i bila zakopana u treset, gde je ostala dva dana i jednu noć. Verovatno je umrla. Većina ih umre, ali duša ostane u mrtvom telu, zarobljena tresetom i njegovim mračnim, volšebnim svojstvima. Tako su stare veštice to objašnjavale. Dete se mora predati tresetu, toj nesvetoj zajednici zemlje i vode, i duša mora da se oslobodi tkiva u kojem boravi, jer samo tada ta duša može putovati, samo tada ta duša može slobodno lutati svetom snova.

Nije se sećala mnogo čega iz tog vremena u tresetu. Možda je vrištala, želela da se panično otima. Konopci koji su je sputavali, i kojima će je u smiraj drugog dana iščupati napolje, ostavili su joj duboke oderotine na zapešćima i vratu, a one nisu potekle od nežnog, odmerenog pritiska kojim su je veštice ponovo izvukle u svet. Govorkalo se i da ponekad duhovi što vrebaju u tresetu žele da ukradu telo deteta i sami se nastane u njemu. A veštice koje su sedele oko privremenog groba i čuvala ga, pričale su o prilikama u kojima bi se konopac – čiji je kraj bio vezan za njihova zapešća – iznenada zategao, i bitka bi tada započela, bitka između veštica na površini i duhova u dubini. Ponekad bi, priznavale su, veštice izgubile, konopci bi bili sažvakani tako da puknu, i dete bi bilo odvučeno u gadne dubine, vraćajući se samo jednom svake godine, na Noć probuđenih. Deca plavičastosmeđe kože i izdubljenih očnih duplji, kose boje rđe ili krvi, dugih uglačanih noktiju – hodila su močvarom i pevala pesme o zemlji koja smrtnika može da otera u ludilo.

Jesu li duhovi došli po nju? Veštice nisu htele da joj kažu. Jesu li oderotine na njenim zapešcima bile posledica paničnog straha ili nešto drugo? Nije znala.

Njene uspomene na to vreme bile su malobrojne i visceralne. Težina na grudima. Studen koja prodire u nju. Ukus smradne vode u ustima, peckanje u čvrsto zatvorenim očima. I zvuci koje je mogla da čuje, užasni zvuci curkanja, poput navale tečnosti u žilama zemlje. Tupi udari i krckanje, pucketavo primicanje... nečega.

Pričalo se da u tresetu nema vazduha. Da čak ni njena koža ne možda da diše – a takvo disanje je nužno za sav život. I zato, uistinu, mora biti da je umrla.

Sve otad je, noću, dok bi spavala, mogla da se dignu iz sebe, mogla je da lebdi, nevidljiva, nad svojim nepomičnim telom. I da ga posmatra s divljenjem. Zaista je bila prelepa, kao da nešto od onog deteta koje je bila nikad nije ostarilo, kao da je bilo imuno na starenje. Svojstvo zbog kojeg su muškarci očajnički želeli da je imaju, ne kao sebi ravnu, avaj, već kao imetak. A što su bili stariji, njihova potreba je bila sve veća.

Kad je to otkrila, to o sebi i o muškarcima koji su žudeli za njom, bila je zgađena. Zašto bi predala ovo prekrasno telo tim spečenim, bednim stvorenjima? Ne bi. Nikad. A ipak, shvatila je da joj je teško da se odbrani od tako gladnih lovaca na mladost – oh, mogla je da ih prokune večnom bedom, mogla je da ih otruje i gleda kako umiru u strašnim mukama, ali takva dela su joj samo izazivala sažaljenje, i to od one blage, a ne one odvratne vrste, pa joj je okrutnost utoliko teže padala.

Rešenje je pronašla u dva mlada brata Stabline. Tek izmakli dečaćkim godinama, obojica behu nedovoljno prikladni za ostanak u Motskim neregularcima, iz određenih razloga oko kojih se ona nije majala. I obojica veličanstveno zaljubljeni u nju.

Nije bilo bitno to što su zajedno imali jedva jedan ceo mozak. Bili su Stabline, neustrašivi protiv magova i magije svake vrste, i rođeni s darom za preživljavanje boga guštera. Štitili su je u svakoj vrsti bitke koju je moguće zamisliti, od prave-pravcate makljaže do bezočnosti grabežljivih staraca.

Kad završi s divljenjem sopstvenom telu, odlebdela bi do mesta gde oni spavaju i odozgo posmatrala njihova opuštena lica, razjapljena usta iz kojih u šištavom ritmu izbija hrkanje, curkanje bala i trzanje očnih kapaka. Njena štenad. Njeni psi čuvari. Njeni smrtonosni lovački kerovi.

A ipak, sada, ove noći dok tropske zvezde odozgo žmirkaju na njih, Dragocena Prstica je osećala sve veću nelagodu. Ova trigalska pustolovina na koju se odlučila – ovaj njen ćef – pokazala se smrtonosnijom nego što je očekivala. U stvari, umalo ih je obojicu izgubila u Kukuljinom svetu. A gubitak jednog od njih bio bi... loš. To bi drugom dalo slobodu da se približi, a to nije želela, uopšte nije. Uz to, jedan pas čuvar nije ni izbliza toliko delotvoran kao dva.

Možda je, samo možda, ovoga puta preterala.

Mrđa otvori oči i zagleda se u isparenje jedva primetnog sjaja koje je odjezdilo do usnulih prilika braće Stablina i ostalo da neko vreme lebdi nad njima, a zatim se vratilo da potone nazad u telo Dragocene Prstice.

Začuo je tiho Trelovo gundanje iz blizine, a onda i: „Kakvu igru ona igra, da mi je znati...“

Mrđa pomisli da odgovori. San ga je, međutim, tako iznenađao ophrvao, iznebuha skočivši na njega, povukao mu um da se skotrlja daleko i ispljunuo ga poput rastrganog pacova na vlažan proplanak visoke trave. Sunce je nemilosrdno peklo, poput oka nekog razjarenog boga. Osetivši se izubijano, zloupotrebjeno, pridigao se na sve četiri – u položaj koji mu nimalo nije bio neugodan, niti mu se učinio neobičnim.

Čistinu je okruživala gusta džungla iz koje su dopirali zvuci bezbrojnih ptica, majmuna i insekata – kakofonija tako glasna i istrajna da mu se duboko u grlu javilo razdraženo režanje.

Najednom su najbliži zvuci utihnuli, čauru tišine probijalo je samo zujanje pčela i dva dugorepa kolibrija što su plesala pred orhidejom – utvare koje su potom odjurile u brujavom lepetu krila.

Mrđa oseti kako mu se hrbat kostreši, oseti bodljikavu i krutu dlaku na vratu – pregrubu da bi bila čovečja – pa pogleda naniže i tamo gde bi trebalo da su mu ruke, ugleda gipke prugaste prednje noge tigra.

Još jedan od onih prokletih snova. Slušaj, Trejk, ako želiš da budem isti kao ti, prestani da mi puštaš ovakve prizore. Biću tigar ako je to ono što želiš – samo nemoj to da ograničavaš na moje snove. Probudim se sav trapav i trom, i to mi se nimalo ne dopada. Probudim se ne sećajući se ničega osim slobode.

Nešto se približavalo. *Neke stvari... tri ih je, ne, pet. Nisu velike, nisu opasne.* Polako okrenu glavu, zaškilji.

Stvorenja koja su prišla rubu proplanka bila su nešto između čovekolikih majmuna i ljudi. Još nerazvijena do prave zrelosti, vitka i gipka, tanke dlake gušće pod pazuhom i na preponama. Dva mužjaka su nosila nekakve kratke izvijene palice ojačane u vatri, sa umetnutim očnjacima nekog velikog mesojeda. Ženke su imale koplja, a jedna od njih je svoje držala u jednoj ruci dok je drugom stezala široku sekiru od kremenca, koju je tada bacila na proplanak. Oružje se uz tup udar prizemljilo, spljoštivši vlati trave, na pola puta između Mrđe i grupe.

Mrđa shvati, blago zaprepašćen, da poznaje ukus tih stvorenja – njihovo vrelo tkivo, njihovu krv, slanost njihovog znoja. U ovom obličju, na ovom mestu i u ovom vremenu, lovio ih je, obarao ih je, slušao njihove bedne krike dok su mu se čeljusti sudbonosno sklapale oko njihovih vratova.

Ovoga puta, međutim, nije bio gladan, a činilo se da oni to znaju.

U očima im je treperilo strahopoštovanje, usne su im se krivile u neobične izraze, i odjednom je jedna od žena nešto govorila. Jezik je zvučao ćurlikavo, protkan klikovima i grlenim zastojima.

A Mrđa ju je razumeo.

„Zveri tame i vatre, lovče u mraku i na svetlu, krzno noći i kret-njo u travi, bože koji uzimaš, ugledaj dar ovaj naš i poštedi nas, jer slabi mi smo i malo nas je i zemlja ova naša nije, zemlja ova tek je putovanje, jer sanjamo mi o obalama gde je hrane u izobilju i ptice pevaju u vrelini sunca.“

Mrđa shvati da im se prikrada, tih kao misao, i da je on sâm spoj životne sile i moći, povezanih u jednom jedinom dahu. Sve bliže, dok mu se sečivo sekire nije našlo pred kandžama šapa. Obori glavu, nozdrve mu se raširiše dok je udisao miris kamena i znoja, miris sa ivica na kojima se zadržala stara krv, tamo gde su trave uglačale kremen, vonj urina prosutog po njima.

Ova stvorenja su želela da prisvoje proplanak.

Molila su za dozvolu, a možda i za nešto više. Nešto poput... zaštite.

„*Leopard nas prati i tebe izaziva*“, pevala je žena, „*ali neće tebi na put stati. Od tvog će mirisa pobeći jer ovde ti si gospodar, bog, neporecivi lovac šume. Prošle noći dete mi je uzela – izgubili smo svu našu decu. Možda ćemo poslednji biti. Možda nikada ponovo obalu ne nađemo. Ali ako tela naša moraju glad utoliti, neka onda ti budeš taj koga će krv naša osnažiti. Večeras, ako dođeš da nekoga od nas uzmeš, mene uzmi. Najstarija ja sam. Dece više ne mogu rađati. Koristi od mene nema.*“ Čučnula je, odbacivši koplje, pa utonula u travu, gde se pružila nauznak, ogolivši grlo.

Ludi su, zaključili Mrđa. Izludeli su ih užasi džungle u kojoj su bili stranci, izgubljeni, u potrazi za nekom udaljenom obalom. A dok su putovali, svaka noć je donosila novi užas.

Ali ovo je san. Iz nekog drevnog doba. A čak i ako bi želeo da ih povede do obale, probudiće se mnogo pre nego što se to puteshestvije završi. Probudiće se i tako ih prepustiti njihovoj sudbini. A šta ako ogladni, već koliko u sledećem trenu? Šta ako se nagoni razbukte u njemu, ako ga pošalju da skoči na ovu bespomoćnu ženu i sklopi čeljust oko njenog grla?

Da li je odavde potekla zamisao o ljudskim žrtvama? Dok ih je priroda nezajažljivo gladno posmatrala? Dok nisu imali ništa doli zašiljene prutove i tinjanje vatre da ih zaštititi?

Neće ih ubiti ove noći.

Pronaći će nešto drugo da ubije. Mrđa se okrenu i uđe u džunglu. Ispuni ga hiljadu mirisa, hiljadu prigušenih zvukova prošaputanih u dubokim senkama. Bez napora je nosio svoju golemu

težinu, bešumno spuštao šapu pred šapu. Pod krošnjama je svet bio sumračan i takav će ostati večno, a ipak je video sve oko sebe, od treptaja zelenih krila bogomoljke, preko trčkanja drvnih vaši po humusu, do skliskog bekstva stonoge. Nabasao je na stazu kojom su prošli jeleni, video gde su obrstili izdanke tamnih listova. Prošao je pored trulog panja, rastrgnutog i gurnutog u stranu, na tlu razrovanom njuškama divljih veprova.

Nešto kasnije, dok se noć spuštala, pronašao je miris za kojim je tragao. Jedak, opor, podjednako poznat i neobičan. Javljao se tek tu i tamo, dokaz da je stvorenje koje ga je ostavilo bilo oprezno, da se pelo na drveće u trenucima odmora.

Ženka.

Usporio je korak dok je pratio zver. Zgasla je i poslednja svetlost, sve boje se izmetnuše u nijanse sive. Ako ga otkrije, uteći će. Mada, jedina zver koja ne bi utekla pred njim bio je slon, a Mrđu nimalo nije zanimalo da lovi tog mudrog levijatana s njegovim gadnim smislom za šalu.

Mic po mic, mekim korakom, naišao je na mesto gde je ubila vapitija. Osećao se dah njegovog paničnog straha u vazduhu. Crnica razrovana sitnim kopitima, mrlja krvi na vitičastom crnom lišću. Mrđa stade, primiri se, podiže pogled.

I nađe je. Odvukla je ulov na debelu granu s koje su se spuštale lijane u vodopadu noćnih cvetova. Vapiti – ili ono što je od njega ostalo – visio je preko kvrge grane, a ona se pružila duž nje, usijanih očiju uprtih u Mrđu.

Ova leopardica je bila dobro prilagođena noćnom lovu – krzno joj je bilo crno na crnom, šare jedva razaznatljive.

Posmatrala ga je bez straha, i Mrđa zbog toga zastade.

U glavi mu tada tiho prozbori glas, sladak i mračan: „*Idi svojim putem, gospodaru. Nema dovoljno za oboje... čak i kad bih želela da delim, što naravno ne želim.*“

„*Došao sam po tebe*“, odvrati Mrđa.

Oči joj se razogačiše, video je kako joj se grče mišići ramena. „*Imaju li sve zveri jahače, dakle?*“

Mrđa na trenutak nije shvatio pitanje, ali onda je razumevanje navrlo sa iznenadnom vrelinom, s naglim zanimanjem. „*Da li je tvoja duša daleko putovala, moja gospo?*“

„*Kroz vreme. Preko neznanih daljina. Ovamo me moji snovi vode svake noći. Uvek lovim, uvek okušam krv, uvek se sklanjam s puta takvima kao što si ti, gospodaru.*“

„*Ja sam prizvan molitvom*“, reče Mrđa, još dok je izgovarao svestan da je to istina, da su ga poluljudska stvorenja što ih je ostavio za sobom zaista prizvala, kao da poziv ubici odgovara nekom urođenom odbijanju nasumične slučajnosti. Bio je prizvan da ubije, shvatio je, da dokaže zamisao sudbine.

„*Zanimljiva pomisao, gospodaru.*“

„*Poštedi ih, gospo.*“

„*Koga?*“

„*Znaš o kome govorim. U ovom vremenu postoji samo jedno stvorenje koje može da izgovori molitve.*“

Mrđa oseti da je ovo zabavlja. „*U tome grešiš. Samo što druge ne zanima da zamišljaju zveri kao bogove i boginje.*“

„*Drugi?*“

„*Mnogo noći daleko od ovog mesta stoje planine, a u njima se mogu naći skloništa gde boravi narod K'čejn Š'mali. Postoji jedna široka reka što utiče u topli okean, a na njenim obalama mogu se naći ukopani gradovi Forkrul Asejla. Postoje usamljene kule u kojima žive samotni Džaguti, čekajući da umru. Postoje sela naroda Tarento Toblakaja i njihovih rođaka Nef Trela, koji nastanjuju stepe.*“

„*Poznaješ ovaj svet bolje od mene, gospo.*“

„*I dalje nameravaš da me ubiješ?*“

„*Hoćeš li prestati da loviš poluljude?*“

„*Ako tako želiš, ali moraš znati da postoji vreme kad zver nema svog jahača. Postoji vreme, podozrevam, kad i zver koju sada jašeš lovi sama.*“

„*Razumem.*“

Podigla se iz svog opruženog položaja na visini, pa glavačke sišla niz stablo, lako se dočekavši na meko šumsko tlo. „*Zašto su ti toliko bitni?*“

„Ne znam. Možda ih sažaljevam.“

„U onima naše sorte, gospodaru, nema mesta za sažaljenje.“

„Ne slažem se. Upravo to je ono što možemo da pružimo kad jašemo duše ovih zveri. Kukulja zna, jedino to i možemo.“

„Kukulja?“

„Bog smrti.“

„Dolaziš iz čudnog sveta, rekla bih.“

To je pak bilo iznenađujuće. Mrđa je neko vreme ćutao, pa upita: „Odakle si, gospo?“

„Iz grada zvanog Novo Zorje.“

„Znam za ruševine po imenu Zorje.“

„Moj grad nije u ruševinama.“

„Možda obitavaš u vremenu pre pojave Kukulje.“

„Možda.“ Protegla se, sjaj njenih očiju se suzio do uskih proreza. „Odlazim uskoro, gospodaru. Ako se zatekneš ovde kad odem, zveri koja ostane neće se dopasti tvoje prisustvo.“

„Zar? A hoće li biti toliko nerazumna da me napadne?“

„I da umre? Ne. Ali ne bih je proklela strahom.“

„Ah, da li je to sažaljenje, dakle?“

„Ne, to je ljubav.“

Da, mogao je da shvati kako neko može da zavoli tako veličanstvenu životinju, i da jahanje njene duše shvati kao najdragoceniji dar. „Odlazim, gospo. Misliš li da ćemo se opet sresti?“

„Zaista se čini da delimo noć, gospodaru.“

Odšunjala se, a čak ni Mrđin izvanredni vid nije uspeo da je prati dalje od nekoliko koraka. Okrenuo se i otapkao u suprotnom smeru. Da, osećao je kako i njegov stisak popušta, i da će se uskoro vratiti u sopstveni svet. U ono bledo, ustajalo postojanje gde je živio kao da je poluslep, polugluv, umrtvljen i trapav.

Dopustio je sebi da duboko ljutito hrakne, utišavši sve nevidljive šumske žitelje unaokolo.

Sve dok neki hrabar majmun, visoko u krošnjama, nije zavitlao granu na njega. Tup udar kad je pala nedaleko od njegove zadnje leve noge natera ga da se trzne i uzmakne.

Iz tame u visini začu se kicotav smeh.

* * *

Oluja haosa nahrupila je u njegovo vidno polje, progutavši pola neba svojim kovitlavim ludilom olovnog, zrnastog crnila i blistavih vitica srebra. Mogao je da vidi kako udari vetra razdiru zemlju, pretvarajući je u pomahnitali zid prašine, kamenja i prljavštine, koji se sve više primiče.

Trenutan pad u ništavilo nije delovao toliko loše, makar što se Jarka tiče. Bio je vučen lancem okovanim za desni gležanj. Koža mu je bila skoro skroz odrana – bela kost i hrskavica onog jednog lakta koji mu je ostao, načičkane šljunkom, bile su vidljive kroz oreol crvenila. Kolena su mu bila samo veća verzija toga, a okovi su mu polako zasecali kosti gležnja i stopala. Pitao se šta će se desiti kad to stopalo najzad otpadne – kakav će to biti osećaj. Ostaće da leži, napokon nepomičan, možda gledajući kako se taj okov kotrlja dalje, izvrće, zastajkuje. Biće... slobodan.

Muka ovog postojanja ne bi trebalo da uključuje bol. To nije bilo pošteno. Naravno, većina bolova je sada jenjavala – otišao je predaleko da bi se grčio i lecao, da bi dahtao i jecao – ali uspomene ostaju, kao oganj u njegovoj glavi.

Bio je povučen napred preko rasklimanog kamenja, njegove oštre ivice kotrljale su mu se uz leđa, orale nove brazde u mesu već pretvorenom u kašu, udarale mu o potiljak i otkidale poslednje gužve zamršene kose i vlasišta. A kad bi lanac negde zapeo, samo da bi se potom otkačio i ponovo ga okrenuo, Jarak je bez prekida zurio u tu oluju koja ide njihovim tragom.

Odnekud spređa dopirale su pesme patnje kroz stenjanje zaprežnih kola, neprekidan hor jada i bede koji večno odjekuje za njima.

Baš šteta, dumao je, što ga onaj golemi demon nije pronašao u trenucima neposredno nakon što se srušio, što ga nije podigao na pleća – mada, nije kao da je mogao poneti išta više od onog tereta koji je već nosio. Ali čak i da ga je samo odvukao u stranu, onda mu težak točak ne bi smrskao desno rame i ruku, samlevši ih u kašu toliko da su ostale samo tanke niti hrskavice da ih vežu

za njegovo telo. Nakon toga je isparila sva nada – ma koliko slaba bila – da će se ponovo podići i dodati svoju snagu povorci. Postao je samo još jedan deo balasta što se vuče iza nje, dodajući patnji onih koji mukotrpno stupaju dalje.

Nedaleko od njega, gotovo uporedo, veliki lanac obrastao mahovinom završavao se u ostacima zmaja. Krila poput dronjavih jedara koja vise s polomljenih katarki, skoro sasvim odrana glava koja se vuče za iscepkanim vratom. Bio je preneražen, užasnut, kad ga je prvi put video. A sada, svaki put kad bi mu zapeo za oko, osećao je nalet straha. Neuspeh takvog jednog stvorenja bio je dokaz očajničkih nedaća koje ih sada more.

Anomander Rejk je prestao da ubija. Legija posustaje. Potpuno uništenje se sve više primiče.

Život se plaši haosa. Oduvek tako beše. Plašimo ga se više od ičega drugog, zato što je kaos anatema. Red se bori protiv rastvaranja. Red pregovara o saradnji kao načinu preživljavanja, u svakom vidu, od komada kože do čitave menažerije nezavisnih stvorenja. Ta saradnja, naravno, ne mora u svojoj suštini da bude miroljubiva – kratka razmena neuspeha koja obezbeđuje veći uspeh.

Da, dok me vuku ovuda, na samom kraju mog bitka, počinjem da shvatam...

Pogledaj me, pogledaj ovaj dar umovanja.

Rejk, šta si učinio?

Žuljevita šaka sklupi se oko njegove preostale mišice, podigavši ga potpuno s tla, pa ga ponese napred, bliže onim puzavim kolima.

„Nema svrhe.“

„To“, odgovori dubok, odmeren glas, „nije od važnosti.“

„Nisam vredan...“

„Verovatno nisi, ali ipak nameravam da ti nađem mesta na tim kolima.“

Jarak prokrklja promukao smeh. „Samo mi otkini stopalo, dobri gospodine, i ostavi me.“

„Ne. Možda se javi potreba za tobom, čarobnjače.“

Potreba? Vala, to je bilo sasvim sumanuto reći. „Ko si ti?“

„Drakonus.“

Jarak se ponovo nasmeja. „Tražio sam te... sad mi se čini pre mnogo vekova.“

„Sada si me našao.“

„Mislio sam da možda znaš način bekstva. Vala, zar to nije smešno? Na kraju krajeva, da si ga znao, ne bi bio ovde, zar ne?“

„To zvuči logično.“

Čudan odgovor. „Drakonuse.“

„Šta je bilo?“

„Jesi li ti čovek logike?“

„Ni najmanje. Evo, stigli smo.“

Prizor koji je dočekao Jarka dok ga je Drakonus pridizao i okretao na tu stranu, bio je, ako išta, čak i strašniji nego bilo šta drugo čemu je prisustvovao otkako je stigao u proketo carstvo Dragnipura. Zid tela, gde među netremice zagledanim licima štrče stopala i visi poneka ruka, trzao se oblivan znojem. Tu se videlo koleno, tamo rame. Spletovi natopljene kose, prsti s noktima dugim koliko bodeži. Ljudi, demoni, Forkrul Asejli, K'čejn Š'mali, drugi čiju prirodu Jarak nije mogao ni da prepozna. Video je jednu šaku i podlakticu koje su izgledale kao da su potpuno načinjene od metala, čašice i šarke i šipke i mrljama išarane, rošave komade ljuštore od gvozdene kože. Najgore su bile u prazno zagledane oči što su motrile s lica za koja se činilo da su preživela svaki mogući izraz, što ih je ostavilo mlitavim i tupim.

„Raščistite mesta na vrhu“, zaurao je Drakonus.

Dočekali su ga krici: „Nema mesta!“ i „Ni za lek!“

Zanemarivši ta negodovanja, Drakonus poče da se vere uza zid od mesa. Lica su se krivila od bola i besa, oči širile od uvređene neverice, šake ga grebale, pesnice tukle, ali golemi ratnik je na sve to ostao ravnodušan. Jarak je tačno mogao da oseti neopisivu snagu tog čoveka, tu nepoljuljanu sigurnost u svaki pokret koja je sve dočila o nečemu nepobedivom. Zanemio je od strahopoštovanja.

Peli su se sve više, a u ključalom bleštanju oluje senke su sada jurcale u suludim obrascima, kao da se prirodno sumračje sveta lepilo za samu njegovu površinu, dok je tu gore, visoko iznad svega, vazduh bio čistiji, svežiji.

Klecavo puzanje zaprežnih kola u dubini sada se, blizu vrha, osećalo kao ljuljanje zida, kao uzdah klizavog pretakanja tkiva i kolebljiva pesma tupog, ritmičnog stenjanja i jecanja. Zid najzad poče da se nagingje ka unutra i Jarak bi povučen preko bregova kože, tela tako gusto napakovanih da se površina pod njim činila kao čvrst, valovit predeo obliven znojem i trunkama pepela i štroke. Većina onih koji su ležali bili su položeni ničice, kao da bi pogled ka nebu – koje će zauvek nestati čim sledeće telo stigne – bilo previše teško podneti.

Drakonus ga otkotrlja u udubljenje između dve osobe, okrenute leđima. Muškarac, žena – iznenađan dodir ženinog mekog tela kad se uglavio pored nje izazva buđenje u njemu i Jarak opsova.

„Moglo je da ti zapadne i gore, čarobnjače“, reče Drakonus.

Jarak ga je slušao kako odlazi.

Sada je mogao da razazna različite glasove, neobične zvuke u blizini. Neko se grebuckajući primicao i Jarak oseti slabašno cimanje svog lanca.

„Skoro je spao, znači. Skoro spao.“

Jarak se izvi da pogleda ko je to progovorio.

Tiste Andij. Očito je bio slep, a na obe očne duplje videli su se ožiljci od opekotina – samo je namerno mučenje moglo da bude tako precizno. Nije imao noge, patrljci su mu vidno štrčali tik ispod kostiju kuka. Vukao se pored Jarka, i čarobnjak vide da stvorenje u jednoj ruci drži dugu naoštrenu kost zacrnjenog vrha.

„Nameravaš da me ubiješ?“, upita Jarak.

Tiste Andij zastade, podiže glavu. Neuredni pramenovi kose uokviravali su usko, ispijeno lice. „Kakve oči imaš, prijatelju?“

„Oči koje rade.“

Licem mu se na tren razli osmeh, pa nastavi da se migolji kako bi se približio.

Jarak je uspeo da se izvije tako da mu upropašćeno rame i ruka ostanu pod njim, oslobodivši one sposobne. „Znam da je suludo, ali ipak nameravam da se branim. Iako bi smrt – ako uopšte postoji ovde – bila prava milost.“

„Ne postoji“, odgovori mu Tiste Andij. „Mogao bih da te ubadam sledećih hiljadu godina i da ne postignem ništa osim da te celog izbušim. Celog da te izbušim.“ Zastade i osmeh mu ponovo blesnu. „A ipak te moram ubosti, pošto si stvorio toliku zbrku. Zbrku, zbrku, zbrku.“

„Jesam? Objasni.“

„Nema svrhe, ukoliko nemaš oči.“

„Ali imam ih, budalo prokleta!“

„Ali da li *vidiš*?“

Nije mu promakao naglasak na poslednjoj reči. Može li da probudi magiju ovde? Može li da sastruže nešto sa svog bogaza – dovoljno da priguši svoj vid? Nije mu preostalo ništa osim da pokuša. „Čekaj časak“, rekao je. Oh, bogaz je bio tu, tačno, nepropusan kao zid – a opet, osetio je nešto što nije očekivao. Pukotine, naprsline, nešto što curka napolje, nešto što se probija unutra.

Posledice haosa, shvatio je. *Bogovi, sve se urušava!* Hoće li doći vreme, zapitao se – samo tren, u istom onom času kad ih oluja konačno pogodi – kad će shvatiti da mu je njegov bogaz nadohvat ruke? Hoće li moći da pobegne pre nego što bude satrt zajedno sa svima ostalima i svime što postoji?

„Koliko još, koliko još, koliko još?“, upita Tiste Andij.

Jarak shvati da zaista može da sastruže ostatke moći. Nekoliko reči promrmljanih sebi u bradu, i odjednom ugleda ono što je dotad bilo skriveno – ugleda, zaista, tkivo na kojem je ležao.

Gomila tetovaža pokrivala je svaki izloženi delić kože, linije i slike prelivale su se s tela na telo, iako nigde nije uspevao da vidi čvrste oblasti – sve je bilo sačinjeno od zamršenih, prefinjenih šara, obrazaca unutar obrazaca. Video je međe koje se uginju i uvijaju. Video je rastegnute prilike izduženih lica i izobličjenog trupa. Ni jedno jedino telo na vrhu ovih golemih kola nije bilo izuzeto – osim njegovog.

Mora biti da je Tiste Andij čuo njegov zapanjeni uzdah, jer se glasno nasmejao. „Zamisli sebe kako lebdiš... oh, recimo petnaest visina čoveka iznad svega ovoga. Petnaest visina čoveka. Visoko iznad, visoko iznad. Lebdiš u vazduhu, tik ispod tavanice ništavila,

tavanice ništavila. Odozgo gledaš na sve ovo, na sve ovo, na sve ovo. Avaj, izgleda ti naopako odatle gde čučiš, ali odozgo, odozgo, odozgo – nećeš videti nikakve bregove ljudskog mesa, nikakve kvrge ni kosti pod zategnutom kožom – nećeš videti nikakvu senku – tek prizor. Prizor, da, sasvim ravan. Zakleo bi se svim bogovima i boginjama kojih možeš da se setiš da je sasvim ravan. Ravan! Skroz ravan, skroz ravan!“

Jarak se mučio da shvati to što vidi – nije se usuđivao da pokuša to što Tiste Andij predlaže, plašeći se da bi ga takav napor oterao u ludilo; ne, neće pokušati da zamisli sebe iščupanog iz sopstvenog tela, dok mu duša lebdi negde u visini. Bilo je dovoljno teško pojmiti opsesiju ove tvorevine – tvorevine slepca. „Dugo si već ovde gore“, najzad progovori Jarak. „Izbegavaš da budeš pokopan.“

„Da i da. Bio sam među prvima u kolima. Među prvima. Ubio me je Drakonus, jer sam žudeo da otmem Dragnipur od njega – oh, nije Anomandarisu Purejku prvom to palo na pamet. Meni je. Meni. Meni. A da sam osvojio mač, ah, pa moja prva žrtva bio bi glavom i bradom Anomandaris. Zar to nije gorka šala, prijatelju moj? Jeste, jeste.“

„Ali ovo“ – pokaza Jarak jednom rukom – „mora biti da je ovo nedavno stvoreno...“

„Ne, samo poslednji sloj, poslednji sloj, poslednji sloj.“

„Šta... šta koristiš umesto mastila?“

„Pametno pitanje! Krvno drvo samih ovih kola, crno drvo, katran, grimizni katran koji večno curi, koji drvo večno iznojava.“

„Kad bih mogao da odlebdim u visinu, kao što kažeš“, upita Jarak, „šta bih video?“

„Lutanja, Uporišta, Kuće, svakog boga, svaku boginju, svaki duh vredan pomena. Demonske kraljeve i demonske kraljice. Zmajeve i Drevne – oh, svi su tu, svi su tu. Svi su tu. Ovde name-ravaš da ostaneš, prijatelju? Ovde nameravaš da ostaneš?“

Jarak pomisli na ovo stvorenje nagnuto nad njega, na tu koštanu iglu kako mu bocka kožu. „Ne. Nameravam da puzim naokolo, što više mogu, i da se nikad ne zaustavim. Izostavi me iz svog prizora.“

„Ne možeš to da uradiš! Sve ćeš da upropastiš!“

„Zamisli, onda, da sam nevidljiv. Zamisli da uopšte ne postojim – sklanjaću ti se s puta.“

Bezvidne oči su se caklile, a Tiste Andij je iznova i iznova odmahivao glavom.

„Nećeš me dobiti“, reče Jarak. „Uostalom, sve će se ionako uskoro okončati.“

„Uskoro? Koliko još? Koliko još? Koliko još? Koliko još?“

„Čini se da oluja nije više od jedne lige iza nas.“

„Ako nećeš da se pridružiš prizoru“, reče Tiste Andij, „gurnuću te s kola.“

„Drakonusu se to možda neće dopasti.“

„Razumeće. Razume on više od tebe, više od tebe, više i više i više od tebe!“

„Samo me pusti da se odmorim neko vreme“, reče Jarak. „A onda ću sići odavde. Ne želim da budem ovde kad dođe kraj. Želim da budem na nogama. Da oluju gledam u oči.“

„Zar stvarno misliš da će se obred probuditi odjednom? Misliš misliš misliš. Cvet će se uskoro otvoriti, ali noć je duga i toliko će potrajati, toliko, toliko. Koliko da se cvet otvori. Da se otvori u trenutku pre same zore. Da se otvori u trenutku. Drakonus je izabrao tebe – čarobnjaka – za jezgro. Potrebno mi je jezgro. Ti si jezgro. Lezi, ćuti i ne pomeraj se.“

„Neću.“

„Ne mogu dugo da čekam, prijatelju. Gmiži zasad naokolo ako želiš, ali ne mogu predugo da čekam. Čitavu ligu dalje!“

„Kako se zoveš?“, upita Jarak.

„Od kakve ti je to vajde?“

„Da te pomenem Drakonusu kad ponovo budem pričao s njim.“

„Poznaje me on.“

„Ja te ne poznajem.“

„Ja sam Kadaspala, brat Enezdiye koja je bila žena Andaristu.“

Andarist. To ime prepoznajem. „Hteo si da mužu svoje sestre ubiješ brata?“

„Nego šta sam. Zbog onoga što im je učinio, što im je učinio. Zbog onoga što im je učinio!“

Jarak je zurio u bol na njegovom razorenom licu. „Ko te je oslepio, Kadaspala?“

„Bio je to dar. Milost. Nisam uviđao tu istinu, nisam uviđao pravu istinu toga, pravu istinu. Ne. Uostalom, mislio sam da će mi moj unutrašnji vid biti dovoljan – da izazovem Drakonusa. Da ukradem Dragnipur. Pogrešio sam, pogrešio, pogrešio. Pogrešio sam. Istina je dar, milost.“

„Ko te je oslepio?“

Tiste Andij se prvo lecnu, a onda kao da se sklopčao u samog sebe. Suze zablistale u dnu njegovih očnih duplji. „Sâm se oslepih“, prošaputa Kadaspala. „Kad ugledah šta je učinio. Šta je učinio. Svom bratu. Mojoj sestri. Mojoj sestri.“

Jarak odjednom više nije hteo da postavlja nikakva pitanja ovom čoveku. Pridigao se iz udubljenja između dva tela. „Idem da... istražujem.“

„Vrati se, čarobnjače. Jezgro. Vrati se. Vrati se.“

Videćemo.

Uz toliko vremena da razmišlja o svemu, Apsal'ara je zaključila da joj najveća greška nije bila to što je pronašla put u Mesečevu ikru. Ni to što je otkrila riznice i hrpe magičnog kamenja, začaranog oružja, oklopa, idola natopljenih krvlju i relikvijara deset hiljada izumrlih kultova. Ne, njena najveća pogrešna odluka svodi se na pokušaj da Anomanderu Rejku zarije nož u leđa.

Bilo mu je zabavno kad ju je pronašao. Nije pomenuo njeno pogubljenje, čak ni da će je na vek vekova okovati u nekoj dubokoj kripti. Jednostavno ju je upitao kako je uspela da se uvuče. Radoznalost, nešto više od trunke čuđenja, možda čak i malo divljenja. A ona je onda pokušala da ga ubije.

Onaj prokleti mač se našao van korica pre nego što je stigla i okom da trepne, smrtonosna oštrica joj je zasekla utrobu kad je tek zamahnula svojim opsidijanskim bodežima.

Kako je samo bila glupa. Ali lekcije postaju lekcije tek kad čovek dosegne stanje poniznosti nužno da ih poslušaju. Kad prevaziđe sve samoljubive izgovore i sva objašnjenja smišljena da se odbrani od čestite odgovornosti. U prirodi mu je da prvo napada, odričući se svih pojmova krivice i sramote. Da nasrne, gonjen užarenim besom, a onda se odšeta dalje ubeđen u sopstvenu pravednost.

Odavno je već ostavila tako malouman stav za sobom. Putovanje prosvetljenja, a počelo je s njenim poslednjim smrtnim dahom, kad se našla na samrti, pružena na tvrdom kamenom podu, gledajući odozdo u oči Anomandera Rejka, videvši njegovo iznenađeno nezadovoljstvo, njegovu grižu savesti, njegovu tugu.

Mogla je da oseti sve veću vrelinu oluje, njenu sve veću glad. Još samo malo, a onda će sve čemu je stremila postati zaludno. Karike lanca najzad pokazuju habanje, ali nedovoljno, ni izbliza dovoljno. Biće uništena zajedno sa svima ostalima. Nije jedinstvena. Zapravo se ne razlikuje od bilo kog drugog maloumnika koji je pokušao da ubije Rejka, ili Drakonusa.

Kiša koja je curkala s poda kola bila je toplija nego inače, smrdljiva od znoja, krvi i nečega još goreg. Slivala joj se niz telo. Koža joj je bila mokra već toliko dugo da se ljuštila u iskrzanim komadima, izbeljenim od smrti, otkrivajući sirovo crveno meso ispod. Trulila je.

Dolazi trenutak kad će morati da se ponovo spusti, da izbije ispod kola i lično se uveri u dolazak zaborava. Neće biti samilosti u njegovim očima – ionako ih nema – tek ravnodušnosti koja je drugo lice univerzuma, ono za koje bi svi želeli da je zauvek okrenuto na drugu stranu. Pogled haosa bio je odistinski izvor užasa – sve ostalo su bili samo začini, varijacije.

Jednom sam bila dete. Sigurna sam u to. Dete. Čuvam uspomenu, samo jednu uspomenu na to doba. Na golu obalu široke reke. Nebo je bilo plavo savršenstvo. Karibui su prelazili reku, na desetine i desetine hiljada grla.

Sećam se kako su dizali i zabacivali glave. Sećam se da sam vide-la kako oni slabiji bivaju pregaženi, kako nestaju u blatnjavoj vodi. Ti leševi bi isplivali nizvodno, gde su kratkonosi medvedi, vukovi,

orlovi i gavranovi čekali na njih. Ali ja sam stajala sa ostalima. Sa ocem i majkom, možda sa sestrama i braćom – prosto ostalima – očiju uperenih u prostrano krdo.

Njihova godišnja selidba, a to je bilo jedno od mnogih mesta prelaza. Karibu često bira drugačiji put. Ipak, reka mora da se pređe, a životinje bi se čitavih pola jutra tiskale po obali pre nego što zagaze u vodu, ali onda bi odjednom preplavile reku, plimni talas kože i tkiva, udisaja i izdisaja nalik na udare vetra.

Čak ni životinje ne pokazuju nestrpljenje kad su suočene s neizbežnim, kad se čini da njihova puka brojnost može pomesti sudbinu, pa tako svaki pojedinačan život nastoji da se održi, da napada taj ledeni tok. „Spasi me.“ To im piše u očima. „Spasi mene pre svih ostalih. Spasi me, da ja preživim. Daj mi ovaj tren, ovaj dan, ovo godišnje doba. Slediću zakone svog roda...“

Sećala se tog jednog trenutka iz svog detinjstva, i sećala se strahopoštovanja koje je doživela gledajući prelazak, tu silu prirode, to nametanje volje, njenu suštinsku neumoljivost. Sećala se, takođe, užasa koji je osetila.

Karibu nije samo karibu. Prelazak nije samo prelazak. Karibu je život sav. Reka je prolazni svet. Život plovi kroz svet, jaše struju, pliva, davi se, nadvladava. Život može da postavlja pitanja. Život – bar neki – može čak da upita: kako to da uopšte mogu bilo šta da pitam? I: kako to da verujem da će odgovor uopšte odgovoriti na bilo šta značajno? Od kakve je vrednosti ova razmena, ovaj dragoceni razgovor, kad je istina neizmenjiva, kad jedni žive neko vreme dok su se drugi udavili, kad će i sledeći put biti novih karibua dok su drugi zauvek nestali?

Istina se ne menja.

Svakog proleća, u vreme prelaska, reka nabuja. Haos se kovitla pod njenom površinom. To je najgore vreme.

Gledaj nas.

Dete nije želelo da vidi. Dete je zakukalo i pobeglo dalje od vode. Braća i sestre su ga jurili, možda se smejući, ne shvatajući njegov strah, njegov očaj. Neko ga je jurio, u svakom slučaju. Smejući se, osim ako to nije bio smeh reke, i krdo karibua koje